

ZÁPIS: Jak zajistit dostupné vzdělávání a péči v raném dětství v Evropě

Datum:	27. dubna 2021
Místo konání:	Online
Program:	Program
Zapsal/a:	Bára Sobotková, junior konzultant pro vzdělávání

1

Hlavním záměrem webináře bylo diskutovat o závazku EU podporovat dostupnost vysoce **kvalitního předškolního vzdělávání a péče** (dále také *ECEC, Early childhood education and care*) pro všechny děti v Evropě. **Michael Teutsch** (GŘ EAC) na úvod zdůraznil, že každé dítě má od nejranějšího věku právo na kvalitní vzdělávání a péči. EK proto pracuje na konkrétních strategiích, jak učinit kvalitní ECEC přístupné a cenově dostupné pro všechny. [Pracovní skupina pro předškolní vzdělávání a péči \(ECEC\) \(ET 2020\)](#) nedávno zveřejnila příručku [Toolkit for inclusive early childhood education and care](#) – zabývá se v ní tým, jak prostřednictvím řady politických opatření a postupů posilovat inkluzivní systémy ECEC, z nichž mají prospěch všechny děti.

Účast v kvalitním předškolním vzdělávání a péči je přínosná, ale složitá

Karen Haegemans (GŘ EAC) prezentovala několik závěrů výzkumů mapujících současný stav dostupnosti předškolního vzdělávání a péče v Evropě. Výzkumy vycházely zejména z dat UNESCO, OECD a EU-SILC a poukázaly na souvislost mezi kvalitním ECEC a pozitivním vývojem dětí v sociální a ekonomické oblasti. Dalším důležitým zjištěním je, že pozitivní efekt se výrazněji projevuje u dětí ze znevýhodněného prostředí. Lze tedy předpokládat, že právě tyto děti z předškolního vzdělávání těží nejvíce – realitou však zůstává, že se ho často kvůli různým překážkám neúčastní.

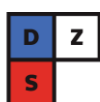
Výzkumy odhalují také vliv socio-ekonomického zázemí dětí na jejich účast ve formálním předškolním vzdělávání. Největší „propast“ je patrná v raném věku – mezi dětmi mladšími 3 let v ECEC výrazně převládají ty z lépe socio-ekonomicky zajištěných rodin. V případě starších dětí (3 a více let) je situace vyrovnanější a rozdíly nejsou tak výrazné.

Data z roku 2018/19 ukazují, že poptávka po službách ECEC často převyšuje nabídku. Nejméně služeb se dostává dětem v raném věku – poptávka byla uspokojena pouze v 7 evropských zemích. V případě dětí kolem 3 let a dětí v posledním roce před zahájením školní docházky je situace lepší. Zvýšení dostupnosti ECEC patří mezi současné priority EU, o čemž svědčí ambiciózní cíle, které si vytyčila Rada EU v [usnesení o evropské spolupráci v oblasti vzdělávání s ohledem na vytvoření Evropského prostoru vzdělávání \(2021–2030\)](#). Jedním z cílů je do roku 2030 zvýšit účast dětí mezi 3 lety a minimálním věkem pro zahájení školní docházky v předškolním vzdělávání a péči na přinejmenším 96 %.

Podpora EU: politické závazky a financování

Michael Teutsch (GŘ EAC) shrnul, jak EU o výše zmíněné cíle usiluje na politické úrovni. Právo na kvalitní a inkluzivní vzdělávání pro každého, stejně jako právo dětí na kvalitní a dostupné předškolní vzdělávání, je zakotveno v *Evropském pilíři sociálních práv*. Zajistit dostupné vzdělávání všem dětem je také jedním z cílů *udržitelného rozvoje OSN (SDG 4.2)*. Zlepšení přístupu ke kvalitnímu ECEC a zajištění dostupnosti a inkluzivity služeb obsahují také *Doporučení Rady* pro členské státy z roku 2019.

Stefan Iszkowski (GŘ EMPL) prezentoval možnosti financování dostupnějšího, kvalitnějšího a inkluzivnějšího ECEC na národní úrovni. Představil zejména iniciativu [European Child Guarantee](#), která si klade za cíl zastavit „bludný kruh“ sociálního vyloučení (chudoba a sociální vyloučení negativně

ovlivňují účast na vzdělávání i zdraví dětí, to vede k zanechání školní docházky a následné nezaměstnanosti, což má za následek opět chudobu a sociální vyloučení).

EK definuje *děti v nouzi* (*children in need*) jako mladé lidi do 18 let, kteří jsou ohroženi chudobou a sociálním vyloučením. Podle statistik bylo k roku 2019 v EU 22,2 % (17,9 milionu) dětí v nouzi. Hlavními důvody byly nízké příjmy rodiny, nedostatečné materiální zabezpečení nebo nefunkční domácnost (často v kombinaci s předchozími dvěma faktory). Česká republika (společně s Finskem, Německem a Dánskem) patří s 11–15 % k zemím s nižším průměrem.

Na základě těchto alarmujících hodnot byly členské státy vyzvány, aby pro děti v nouzi zaručily:

- 1) *bezplatné a snadno dostupné*: předškolní vzdělávání a péči, školní a vzdělávací aktivity, alespoň jedno zdravé jídlo denně a zdravotní péči,
- 2) *snadno dostupné*: adekvátní bydlení a zdravou stravu.

Členské státy alokovaly v rámci nového finančního rámce 25 % zdrojů z fondů *ESF+* na sociální inkluzi, z toho určitou částku přímo na opatření pro boj s dětskou chudobou. Zdroje z fondů *ERDF* lze investovat do sociální infrastruktury, vybavení a přístupu ke kvalitním službám a do spolupráce v příhraničních regionech. Kromě evropských strukturálních a investičních fondů mohou být dalšími zdroji financí např. *InvestEU* (vzdělávání, zdravotní péče, bydlení), *RRF* (vzdělávání součástí Pilíře 6), *Technical Support Instrument*, *Asylum and Migration Fund* či *Horizont Evropa*.

Dostupnost ECEC a příklady z praxe

Géraldine Libreau (GR EAC) připomněla, že je potřeba budovat nové služby ECEC, jelikož je jich nedostatek a v některých regionech dokonce neexistují vůbec. Zdůraznila také důležitost opatření na podporu dostupnosti ECEC pro zranitelné rodiny (nízkopříjmové domácnosti, rodiny potýkající se s nezaměstnaností, samoživitelé atp.), např. prodloužení otevíracích hodin ECEC služeb, odstranění fyzických překážek (vybudování služeb v odloučených lokalitách), zjednodušení administrativy atp.

Daniela Marrochi (Itálie) prezentovala situaci v Itálii, kde byl nedávno za účelem usnadnění přístupu k ECEC všem dětem zaveden jednotný integrovaný systém. Systém funguje na více úrovních a zodpovídá za něj několik autorit: hlavním plánovacím nástrojem je *Národní víceletý akční plán*, z *Národního fondu* jsou pak distribuovány finance do měst a regionů. První výsledky po třech letech od zavedení systému prokázaly sice jen nepatrné zvýšení dostupnosti míst v ECEC pro děti v raném věku (do 2 let) na národní úrovni, avšak signifikantní zlepšení na úrovni regionální (konkrétně v jižní Itálii).

Akvile Motiejunaite (Eurydice) se zaměřila na otázku, co vlastně znamená mít garantované místo v ECEC. Upozornila na rozdíl mezi „nárokem na místo“ a „povinnou účastí“. Nárok vzniká v nižším věku, znamená však garanci místa pro ty děti, jejichž rodiče o něj zažádají. Povinná docházka se vztahuje na všechny děti daného věku, je bezplatná, ale nevýhodou je relativně vysoký věkový limit (v ČR rok před zahájením školní docházky). Podotkla však, že situace se stále zlepšuje a v řadě zemí mají děti garantováno místo už od 3 let (včetně ČR), v několika státech dokonce od nejranějšího věku (Německo, severské země).

Toby Wolf (Irsko) představil irská opatření na podporu dostupnosti ECEC: 1) Univerzální bezplatný přístup k ECEC, 2) Národní schéma dětské péče a 3) Opatření na rozšíření přístupu k dotacím, aby na ně dosáhlo více rodin. Blíže vysvětlil fungování národního schématu, jež platí od roku 2019. Jeho cílem je zlepšit přínos pro děti, snížit náklady pro rodiče a zmenšit propast mezi dětmi z různého prostředí. V rámci systému byly zavedeny 3 typy dotací: a) základní – pro všechny rodiče, b) vyšší dotace – pro nízkopříjmové domácnosti, odvíjí se od výše příjmu, a c) odpuštění poplatků zranitelným skupinám.

Julia Kuusiholma-Linnamäki (Finsko) prezentovala experiment finské vlády z roku 2018. Vláda tehdy poskytla bezplatný přístup do ECEC dětem ve věku do 5 let, aby se zvýšila jejich účast a zároveň i zaměstnanost rodičů. Účast na ECEC se zvýšila v hustě osídlených oblastech a mezi rodinami s průměrně nízkými příjmy, naopak nezměnila se mezi dětmi, jejichž rodiče mají jiný mateřský jazyk než finštinu nebo švédštinu. Účast vzrostla také např. mezi 4letými dětmi, mezi mladšími nikoli.

